

{יסוד מחלוקת רבי וראב"ש והמסתעף בפסול בדם} משנה קג, ב. הנה, בעיקר המחלוקת רבי וראב"ש, יוצא דיש ב' נידונים שונים, חדא, מה הדין בעור שהופשט לפני זריקה, אם הזריקה מרצה על העור בפנ"ע, ובזה שו"ט להלן בגמ' דכפשוטו תלוי במחלוקת ר"א ור"י אם אין בשר אין דם, וע' להלן דרבי ס"ל דגם ר"י מודה לגבי עור מרצה. ושנית, אם העור נפסל אפי' אחר זריקה אם עדיין מחובר לבשר, ובזה רבי מחמיר וראב"ש מיקל. וזה באמת שיטה מחודשת של רבי שלא נתבאר בגמרא טעמיה, דרבי ס"ל דעור המחובר לבשר דינו כבשר, ואם הבשר פסול גם העור פסול, ואפי' אחר זריקה. וע' להלן בזה. וכתב הקר"א דיש להדגיש דכל המחלוקת רבי וראב"ש הכל אם הקרבן עצמו כשר דאין פסול בדם של פיגול וכדומה, אבל אם הדם נפסל לכו"ע אין עורה לכהנים, וכן מבואר בתוספתא (פי"א ה"ה וה"ו) להדיא, וכן כתבו התוס' (בא"ד ומודה) דאם הדם פסול לכו"ע אין העור לכהנים. והיינו הגמ' לעיל דיש מיעוט של עולת איש עולה שעלתה לאיש.

ורק בכה"ג דאין הקרבן פסול נחלקו אם הבשר נפסל מה דין העור, ובזה יש קולא וחומרא וכו"ל. וממילא תמהו האחרונים [קר"א שפ"א וזבח תודה] מה קושיית הגמ' ממשנתינו ע"א, הלא להנ"ל גם רבי מודה דאם הקרבן פסול ע"י פסול בדם אפי' אם כבר נפשט קודם פסול, דאינו עולת איש, וא"כ זהו הדין של המשנה לעיל, ואה"נ משמע אפי' אם הפשיט קודם פסול, מ"מ התם נפסל הדם, ונפסל עיקר הקרבן, ובזה רבי מודה, וצ"ע.

ותירצו השפ"א וזבח תודה (ד"ה מני ראב"ש) דבע"כ צ"ל דפשטות המשנה לעיל משמע בכל גווני אפי' אם רק אין זכייה של בשר מטעם פסול בבשר, ג"כ מספיק דאין הכהנים זוכה בעורה, וז"א לרבי אם כבר נפשט.

{טעמים למה לרבי נפסל העור גם אחר זריקה קודם הפשט} למעשה לא נתבאר סברת רבי למה העור נפסל, אם לא נפשט ואפי' אחר זריקה, וצ"ב דהרי היתה כאן זריקה המתרת העור לכהנים, ולמה נפסל העור אח"כ, ובחזו"א (בכורות סי' כג סק"ד) כתב לצדד דדיון זה אינו אלא מדרבנן, ע"ש.

אבל בזבח תודה הקשה עוד, דמלשון המשנה לעיל מבואר דאם זכה המזבח זכו הכהנים, והרי כבר זכה המזבח בזריקה להבשר, ובודאי יזכו הכהנים, והרי לאביי משנתינו כרבי. ותל' הח"ח, דבאמת לפני ההפשט לא זכה המזבח עדיין, דיש חובת הפשטה לפני הקטרה, וא"כ א"ש דהרמ' מפרש שם בפיה"מ דעולת איש היינו שעלתה למזבח, ומאחר דעדיין לא עלתה למזבח דהיתה לפני הפשט שייך שתיפסל. ולפי"ז הוא ביאור אחר למה נפסל העור קודם הפשט, דעדיין לא עלתה למזבח, דלפני הפשט עדיין לא זכה המזבח, דבעינן הפשט לפני ההקטרה. [והוא חידוש והתייחס בעולה ומה עם שאר הקרבנות לפשטות דלא בעי הפשט עכ"פ לרבי עצמו, וצ"ל דבעינן עכ"פ הפשט להוצאת האימורין].

ובחי' הגרא"ל מאלוין (ח"ב סי' כט) ביאר שיטת רבי בזה באופ"א, דרבי לשיטתיה לעיל דיש כלל דהעור הולך אחר הבשר, והוא באמת דין תורה הנלמד מבשר פרים הנשרפים ומחטאת ואשם, דדין העור תמיד כמו הבשר, וממילא ה"ה בעולה לפני הפשט הדין כן, ורק דין הפשט מחדש דהעור מנתק את עצמו מדין הבשר, וזה גופא חידוש דין של הפשט, [וגם בשאר קרבנות דליכא דין הפשט מ"מ נלמד מעולה דע"י ההפשט נתנתק הבשר מהעור]. וממילא לפני הפשט יש לעור דין הבשר, והבשר בשריפה גם העור בשריפה, ורק אחר ההפשט ניתק העור מדיני הבשר ונידון בפנ"ע.

וכ"ז שיטת רבי אבל ראב"ש ס"ל דהכל תלוי בזריקה, והזריקה עצמה מנתקת העור מהבשר אפי' לפני הפשט, וממילא א"א ליפסל אחר הזריקה.

ולפי"ז א"ש נמי מה שהקשה הגרי"ז כאן דלרבי אחר זריקה לפני הפשט יש דין שריפה לעור, והלא מצינו בפסחים (פג, א) גבי עצמות דלא יתכן בהם דין שריפה דאין בהם דין קרבן בכלל, ומ"ש עור אחר זריקה מעצמות, הלא הזריקה מתיר העור לכהנים כמפורש לעיל מג, א. ולהנ"ל א"ש דדין זה של העור בשריפה הוא מדין הבשר, וכל עוד דמחובר לבשר יש לו כל דיני הבשר מגזה"כ, ורק ע"י מעשה ההפשט מנתק העור עצמו מדין הבשר.

נמצא ג' ביאורים למה לרבי נפסל העור, החזו"א מצדד שהוא רק מדרבנן בעלמא. הח"ח מבאר דעוד לא זכה המזבח וממילא חסר עדיין בעולת איש. [והוא חידוש דלרבי זכייה לכהנים אינו בזריקה אלא בהפשט אח"כ]. והגרא"ל מבאר דרבי לשיטתיה שיש דין בפנ"ע דעור כבשר, ורק ההפשט גופא מנתק דין זה.

{ביאור שיטת רש"י דהמחלוקת באבוד ושרוף}

קד, א, רש"י מפרש מחלוקתם באבוד ושרוף, ותוס' מפרשים בנפסל, וסיימו דפירש"י דחוק. אבל בשפ"א וחזו"א (בכורות כג, א) הקשו דע' לעיל מתוספתא דאם נפסל הקרבן גם לרבי פסול, וכמבואר בברייתא לעיל דנשפך הדם וכן בזריקה פסולה בפיגול אין היתר לעור, וא"כ איך יתכן להכשיר כאן אפי' באבוד דלר"י הקרבן פסול, א"כ אין צד להתיר העור.

ובאמת רש"י עצמו הרגיש בזה תו"ד, וכתב בד"ה (אבל לענין עור) דאפי' אם הקרבן פסול מ"מ הקרבה הוי וקרינא ביה עור העולה אשר הקריב וכו'. וצ"ב גדר הדברים, ואפי' לפמש"כ לעיל מהרמ' דלא בעינן עולה לאיש אלא עולה למזבח, מ"מ הרי אינו עולה למזבח, ורק בע"כ מהני הזריקה עכ"פ כלפי העור, דנקרא שהזריקה עלתה לאיש כלפי העור, וצ"ב מה המעליותא בפסול של אין בשר.

ועכ"פ כתב הח"ח דנראה דגם רש"י מודה דאם אינו מחמת פסול זו של יש בשר אלא פסול אחר כגון קבלה או זריקה בפיגול, ג"כ פסול לרבי, ורק באין בשר ס"ל לרבי דלר"י קיל ולכן יש ריצוי עכ"פ כלפי העור, וצ"ע. [ובלשון רש"י להלן (ד"ה והאיכא נמצאת טרפה) משמע דרבי ס"ל גם בפסולים אחרים כמו טרפה דאחר הפשט מרצה על העור בפנ"ע, ע"ש היטב, וצ"ע].

והנה, לשיטת רש"י יוצא עוד, דהמחלוקת הוא באבוד, ולפי"ז לכאורה בנטמא או יצא דלר"י כשר בדיעבד, ה"ה יש היתר עור בפנ"ע אפי' לראב"ש, [וכקושיית התוס'], כצ"ל לשיטת רש"י. אבל צ"ע דבמשנה משמע להדיא דגם 'פסול' בעור לפני זריקה אין זוכים בעור לראב"ש עכ"פ אם עוד לא נפשט העור, וכן הוא לשון הגמ' בראב"ש וכשהוא עם הבשר נולד בו פסול לפני זריקה וכו', ול"ש לשון זה לכאורה לגבי אבוד ושרוף.

והגרא"ל הנ"ל (ח"ב סי' כט) וכן בחזו"א שם ביארו דבע"כ גם ראב"ש מודה דכל עוד שלא נפשט העור אז הפסול שיש בבשר חל גם בעור, [וכמו לרבי לאחר הפשט], ורק לראב"ש בזריקה עכ"פ אינו מחובר, ולרבי אפי' אחר זריקה, אבל קודם זריקה וקודם הפשט לכו"ע אפי' אם רק חלק הבשר נפסל, מ"מ העור כיון שלא הופשט נפסל נמי אפי' אם יש ריצוי בעצם לעור בפנ"ע בדיעבד. [נמצא דאם הופשט קודם זריקה כשר לראב"ש ג"כ אם רק נטמא, אבל במחובר נפסל ביחד עם העור].

והגרא"ל מוסיף ומחדש עוד, דלפמש"כ לעיל דעצם ההפשט הוא שפועל חלות ניתוק דין עור מהבשר, י"ל דגם ראב"ש מודה בכ"ז, ורק בזריקה עצמה הוי מתיר אפי' אם לא עשה הפשט בפועל, וא"כ י"ל דה"ה אם עשה הפשט בפועל לפני זריקה אינו מעלה ומוריד כיון דעוד לא נראה להפשט, ואין ההפשט עושה דין ניתוק אלא אחר זריקה לרבי, ובזריקה עצמה לראב"ש, וא"כ לראב"ש אפי' אם העור בפנ"ע, והזריקה כשרה בדיעבד לר"י, מ"מ סו"ס נפסל הבשר יש לעור דין הבשר וחל ביה דין שריפה על העור, ע"ש. [ובאמת, ע' תוספתא (יא, ו) דמפורש דמחלוקת רבי וראב"ש בנטמא ויצא, וכתב החזו"א הנ"ל דמפורש כתוס', דלרש"י המחלוקת באבוד, ולהנ"ל א"ש דלפני זריקה אפי' אחר הפשט פסול לראב"ש, ודוק].

{שיטת ר"ח סגן הכהנים}

בגמ' הקשו מנמצאת טרפה בבני מעיים ולכו"ע נשרף, ותי' דלא נודע עד אחר זריקה מרצה על העור, כיון דלא נודע אלא אחר זריקה ואחר הפשט. ולמעשה צ"ע, דאפי' אם מצד גדרי דיני רבי וראב"ש נקרא אחר זריקה ואחר הפשט, מ"מ סו"ס הקרבן פסול גמור, ואין כאן ריצוי כלל, ואיך יתכן דכהנים זוכים כאן הרי לא עלתה כלל לאיש, ומה מהני מה שדינו כאחר הפשט ואחר זריקה.

ובשפת אמת כתב תו"ד דבע"כ ר"ח בה"כ לית ליה עיקר דרשת המשנה לעיל דבעינן עולה שעלתה לאיש, ע"ש. ורק לפי"ז א"כ אפי' נפסל לגמרי ונודע לפני כן למה אין הכהנים זוכים בעורה, אם ליכא כלל דין למעט קרבן פסול, וכי זה רק מדרבנן, וצ"ע.

ובחזו"א (בכורות כג, א) כתב לחדש בדעת ר"ח סה"כ דבאמת טרפה אינו פסולו בקודש, וא"כ מה"ת אם נפסל בטרפות הוי סתם כקדשים שמתו דאין בהם מעילה מה"ת, ואם נאמר דגם אין איסור הנאה מה"ת [ודלא כמבואר התוס' לעיל סט, ב], א"כ מותר בהנאה מה"ת, וכל האיסור רק מדרבנן, וס"ל לר"ח דחזו"ל לא גזרו על העור במקום שלא נודע לפני כן, ואין כאן איסור תורה, ולכן הקילו כה"ג, עכ"ד.

ונמצא לפי"ז דכל דברי ר"ח סה"כ הוא רק בפסול טרפה, וע' קר"א דלר"ח ה"ה כל הפסולים אם נודע רק אח"כ, ולחזו"א אינו כן, דבעינן דוקא פסולות שאינו פסול בקודש, דאם פסולו בקודש לא הוי קדשים שמתו.

ולכאורה ראייה לדברי הקר"א ממה שמצינו בראשונים בכמה מקומות שכתבו לדמות מושג זה של ר"ח לשאר מקומות דתלוי בידיעה שזה גורמת האיסור, ע' שו"ת הרשב"א (ח"א סי' תשל) ורא"ש חולין (פ"ז סי' לז) שדימו לזה מכאן, ולחזו"א הוא דין מיוחד כאן בטרפות דהוא רק מדרבנן, וסו"ס צ"ב מה באמת ההיתר לקר"א.

{הלכה בבכור}

א"ר חייא וכו' הלכה כר"ע, והלכתא כדברי חכמים וכו', רש"י מפרש דזה קאי ג"כ על בכור בע"מ בגבולים, וההלכה כחכמים דלא כר"ע שהוא כר"ח סה"כ, ודלא כריו"ח.
ורש"י כתב על הגרסא דבשר בקבורה והעור בשרפה, דקבורה פשוט דאם לא הותר שמת נקבר וליכא שריפה אלא בקדשים בעזרה, ונתקשה למה עור בשרפה.
ולדינא, דקיי"ל כחכמים א"כ בטרפה במקדש הכל נשרף, וגם העור, וצ"ע למה הבשר נשרף הלא רק פסולים בקודש נשרפים ע' פסחים כד, א, ובטרפה הוי סתם כקדשים שמתו דאינו בשרפה, ולמה ישרף, וע' אור שמח (פסוה"מ יט, ט) ואחיעזר (ח"ד סנ"ד) מש"כ בזה.

{דין שריפה בעזרה לפסולי המוקדשים}

מחלוקת ר"נ ותני לוי בג' בית הדשנים וכו', מה הדין בפרים שנפסלו אחר זריקה, שכבר הגיע זמנן לצאת, לר"נ נשרפין בהר הבית, ללוי נשרפים ג"כ בעזרה, ורק אם נפסלו ביציאתם אז נשרפים בהר הבית, ולא בעזרה.

והנה, בעיקר דין שריפה בעזרה נלמד מפסוק בפסחים (כד, א ולהלן שם פב, ב) בקודש באש תשרף, דפסולי ק"ק בעי שריפה בעזרה, וברש"י מבואר כאן ובפסחים שם, וכן לעיל בזבחים (פב, א), דיסוד הדין תלוי במחיצות, דכיון דיש לחטאת מחיצות עזרה ממילא גם חיוב שריפה צ"ל בעזרה.
ובאמת כאן בסוגיא מבואר אפ"ל לגבי פרים הנשרפים קודם זריקה דנפסלו בעזרה נשרפים שם, הגם דליכא כלל 'מחיצות' של עזרה, דליכא שום דין עזרה כאן לאכילה וכו', אלא פשוט לא הגיע זמנן לצאת, ואעפ"כ נשרפים בעזרה, והגרי"ז לעיל (פב, א) הקשה על רש"י דלכאורה מוכח מכאן דאינו מצד מחיצות האכילה דמחייב שריפה בעזרה, אלא אם אך מצד סדר הקרבן עדיין לא הגיע זמנה לצאת נכלל בדין בקודש באש תשרף, דיש בו חיוב שריפה בעזרה. וכן האריך המקד"ד (סי' כג).

והנה, לוי מחלק דאם נפסל ביציאתם נשרף בחוץ בהר הבית, ולא בעזרה. והגמ' שו"ט בפסול ביציאתם, אם הכוונה שנפסל אח"כ בחוץ בטומאה או בלינה, או ביציאה עצמה נפסל, ופירש"י דהיינו שיצא לפני זריקת הדם. ומבואר לפי"ז אפ"ל אם הוא לפני זריקה דלא הגיע זמנה לצאת כיון דסו"ס נפסל בחוץ דינה בשריפה בחוץ, ואין מכניסים אותו שוב לעזרה בפנים מדין בקודש באש תשרף כיון שנפסל בחוץ. וכתב הח"ח בליקוטי הלכות דלפי"ז ה"ה אם נפסלו אימורי ק"ק בלינה אם יצא תחילה ג"כ נשרף בחוץ, ואין מכניסים אותם בפנים.

[ולמעשה יתכן דכ"ז רק לשיטת לוי דס"ל דהכל תלוי במקום הפסלות, ואם נפסל בפנים אפ"ל אחר זריקה נשרף בפנים, ואם נפסל בחוץ אפ"ל לפני זריקה נשרף בחוץ, אבל לר"נ דאחר זריקה אפ"ל בפנים נשרף בחוץ דסופן לצאת, ה"ה לפני זריקה מכניסים אותו לפנים לשרוף].

ובעיקר הגידון בזה, ע' פסחים (מט, א) דבשר קק"ל נשרף בירושלים כמקום אכילתו, ואם יצא מחזירים אותו לפנים, ואם כבר עבר הר הצופים נשרף במקומו, וכתבו התוס' דבע"כ כל דין ירושלים רק מדרבנן דאל"כ מהיכ"ל אינו חייב להחזירו בכל גווני, אבל ברש"י שם מבואר דהוא מה"ת, ואעפ"כ אם יצא אז נקרא שנפסל בחוץ וממילא אינו חייב להחזירו, ורק מדרבנן לפני הר הצופים יש דין חזרה. ונמצא דתוס' פשיטא להו דיש דין חזרה, ולרש"י ליכא דין חזרה, וכתב הרש"ש דלכאורה כסברת רש"י מבואר כאן בשיטת לוי דאם נפסל ביציאה אפ"ל לפני זריקה אינו חייב להחזירו בפנים, והיינו דתלוי במקום הפסלות, ופסול יציאה גופיה דנים כפסול יציאה בחוץ, [ומ"מ שם לפני הר הצופים יש חובת חזרה מדרבנן, וכאן ליכא דין כזה בפרים דסו"ס דינן בחוץ, ועכ"פ באימורים עכ"פ מדרבנן יש להחזירם, וצ"ע בליקוטי הלכות הנ"ל].

ולשיטת התוס' דיש חובת חזרה אם יש דין שריפה מה"ת, ק' מכאן בשיטת לוי למה אינו מחזירו בפנים מה לי שנפסל בחוץ, וע' מקדש דוד (סכ"ג סק"א) שחילק דכאן בפרים שאני שיש להם טומאה לא יחזירם בפנים, וע' היטב שקלים (פ"ח מ"ו) מחלוקת בזה בפסול טומאה בחוץ אם מחזירו בפנים, ע"ש. וע"ע בחזו"א (סי' לט סק"א) משכ"ב.

[ולמעשה לגבי פסול יצא עצמו מבואר בסוגיין בלוי דהוי כמו שנפסל בחוץ, וכן מבואר נמי תו"ד רעק"א בקושייתו בגליהש"ס ע"ש היטב, אבל הרמ' (מעשה"ק פ"ז ה"ג) פסק דשורפן בעזרה, הגם שפסק כלוי, וצ"ע דאם נפסל בחוץ נשרף בחוץ. וע' או"ש (שם) דמאחר דפסול יציאה רק מספק נפסל בפנים, ע"ש. ובח"ה כתב דבעצם מסברא יש לדון דפסול יציאה גופיה אינו כפסול בחוץ, אלא כפסול בפנים, ורק אם יצא ונפסל בפשול אחר שם אז הוי כפסול בחוץ, אבל עיקר היציאה עצמה יש לדון דהוי כפסול בפנים, וכ"כ בחי' הגרז"ס. וע"ש מש"כ ליישב שיטת הרמ' מסוגיין דמבואר לכאורה דלא כסברא זו].